

Codi de bones pràctiques de l'Escola de Doctorat

(Acord del Consell de Govern de 30 de gener de 2013)

Índex

Introducció.....	3
Objectius i abast del document.....	4
Valors i principis bàsics de la recerca a la UAB.....	4
<i>Libertat</i>	4
<i>Honestedat</i>	4
<i>Rigor</i>	5
<i>Conflictes d'interès</i>	5
<i>Responsabilitat</i>	5
Organització de la recerca.....	6
<i>Grups de recerca</i>	6
<i>Lideratge</i>	6
<i>Tutela i supervisió del personal investigador en formació</i>	6
<i>Obligacions dels directors o tutors</i>	6
<i>Obligacions del personal en formació</i>	7
Planificació de la recerca.....	8
Desenvolupament de la recerca.....	8
<i>Procediments de treball</i>	8
<i>Infraestructures de recerca</i>	9
<i>Recerca amb éssers humans</i>	9
<i>Recerca amb animals d'experimentació</i>	10
<i>Recerca amb espais naturals i patrimoni cultural</i>	10
<i>Procediments i materials potencialment perillosos</i>	10
Recollida i custòdia dels materials i les dades.....	11
<i>Obtenció i registre</i>	11
<i>Suport físic</i>	11
<i>Suport informàtic</i>	11
<i>Emmagatzematge</i>	12

<i>Propietat de les dades</i>	12
Difusió dels resultats	12
<i>Política de difusió</i>	12
<i>Crèdits institucionals, agraïments i ajuts</i>	13
<i>Difusió en mitjans de comunicació</i>	13
<i>Autoria</i>	13
<i>Ordre dels autors</i>	14
<i>L'autoria en els informes</i>	14
<i>Projectes de recerca patrocinats per l'empresa privada i propietat intel·lectual i industrial</i>	14
<i>Transparència i supremacia d'interessos</i>	15
<i>Propietat intel·lectual</i>	15
<i>Propietat industrial</i>	15
<i>Correcció d'errors i retracció pública</i>	15
<i>Curriculum vitae</i>	15
Activitats d'avaluació, d'assessorament i de revisió	16
<i>Revisió d'experts (peer review)</i>	16
Referències	16
<i>Codis de bones pràctiques</i>	16
<i>Referències legals</i>	17

Introducció

La UAB és una universitat compromesa amb l'objectiu d'assolir un alt nivell d'excel·lència en la docència, la recerca i la transferència del coneixement, i aposta pel desenvolupament i l'establiment de metodologies d'aprenentatge adaptades a cada etapa dels seus ensenyaments.

L'Escola de Doctorat, com a part integrant de la UAB, subscriu i fa seu aquest compromís i el concreta en un codi de bones pràctiques, entès com un codi de valors i de principis que inspiren el desenvolupament de les seves activitats i que alhora són assumits per totes les persones que hi participen. Aquest codi de bones pràctiques ha de servir de guia per a la direcció i el seguiment de la formació del doctorand o doctoranda i de la seva tesi doctoral. Així mateix, cal tenir en compte que l'Escola de Doctorat té un reglament de règim intern que recull els drets i els deures dels directors de tesi, els tutors i els doctorands.

D'acord amb els seus estatuts, la UAB s'inspira en els principis de llibertat, democràcia, justícia, igualtat i solidaritat. El *Codi de bones pràctiques de l'Escola de Doctorat de la UAB*, per tant, té la finalitat d'orientar la recerca i l'activitat universitàries vers la cultura de la pau, el respecte dels drets humans, la igualtat i el progrés social, el respecte pel medi ambient i el desenvolupament sostenible, i implica la renúncia explícita de la recerca orientada directament a finalitats militars.

Dins d'aquest marc, el Reial decret 99/2011, de 28 de gener, pel qual es regulen els ensenyaments oficials de doctorat, estableix el règim legal que han de tenir els estudis de tercer cicle, als quals s'adjudica un paper fonamental com a intersecció entre l'espai europeu d'educació superior (EEES) i l'espai europeu de recerca (EER). L'article 9 d'aquest reial decret (apartat 8) estableix que totes les persones integrants d'una escola de doctorat s'han de comprometre a complir el codi de bones pràctiques adoptat per aquesta escola.

El *Codi de bones pràctiques de l'Escola de Doctorat de la UAB* és un conjunt de recomanacions i compromisos que han de servir de guia per als doctorands en la seva doble condició d'estudiants de tercer cicle i d'investigadors en formació.

Pel que fa a la qualitat i la millora dels programes de doctorat, l'Escola de Doctorat de la UAB està fermament compromesa amb el desenvolupament de polítiques de qualitat i millora continuada dels programes de doctorat. Per tal d'assegurar-ne la qualitat acadèmica, els programes de doctorat s'inclouen dins del sistema intern de garantia de qualitat (SIQ) de la UAB, que ja ha estat implantat prèviament per als estudis de grau i màster i que està certificat per l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU) en el marc del programa AUDIT. El SIQ inclou, com a mínim, els processos que es demanen a la normativa legal vigent respecte del doctorat. El programa de doctorat ha de disposar de mecanismes que permetin analitzar-ne el desenvolupament i els resultats i que n'assegurin la revisió i la millora continuades. El seguiment anual de la qualitat dels programes de doctorat es duu a terme a partir d'indicadors d'eficiència específics, com ara la taxa d'èxit, el nombre de tesis produïdes, el nombre de contribucions científiques rellevants i el nombre de tesis amb la menció *cum laude*. La comissió del programa de doctorat és la responsable de programar les accions per millorar els diversos processos derivats del seguiment anual del programa de doctorat.

La UAB disposa d'un *Codi de bones pràctiques de recerca (CBPR)*, que ha estat elaborat, seguint les orientacions recollides en el document *Recomendaciones del Comité de Bioética de España con relación al impulso e implantación de buenas prácticas científicas*, per part de la Comissió d'Ètica en l'Experimentació Animal i Humana de la UAB (CEEAH), d'acord amb el que disposa la normativa legal vigent. El codi està basat en la *Carta europea de l'investigador* i altres documents de bones pràctiques científiques d'institucions públiques de recerca, i va ser aprovat per la Comissió

d'Investigació de la UAB en la sessió de 12 de novembre de 2012.

L'Escola de Doctorat fa seu aquest codi amb referència a les activitats de recerca pròpies dels estudis de doctorat, i que es reproduïx a continuació:

Objectius i abast del document

Les bones pràctiques en la recerca impliquen una actitud intel·lectual que es tradueix en una actitud en la feina. Estan relacionades amb com es planifica i es desenvolupa la recerca, com es registren i es difonen els resultats i com es disseminen, s'apliquen i s'exploten els coneixements derivats de la recerca.

El CBPR és un instrument col·lectiu d'autoregulació i constitueix un conjunt de pautes d'actuació, recomanacions i compromisos sobre la realització de les activitats de recerca.

La seva força prové del fet que inclou preceptes legals, però també de l'acceptació voluntària que en fan tots els actors involucrats en la recerca, i molt especialment els investigadors. Aquesta acceptació fa que allò que hi figura sigui el que els investigadors de reconegut prestigi consideren que és adequat pel que fa a les actituds, el comportament i el compromís ètic que la recerca de nivell mereix.

És per això que els seus objectius són:

- Una millora de la qualitat de la recerca en tots els seus camps.
- L'establiment de mecanismes per garantir l'honestedat, el rigor i la responsabilitat en la recerca.
- L'adquisició d'unes bones pràctiques científiques en l'etapa de formació dels investigadors.

El seu contingut és complementari al que ja disposen les normes legals existents.

Aquest document és aplicable als investigadors i als investigadors en formació de la UAB, així com als d'entitats participades majoritàriament o controlades per la Universitat.

En cas de conflicte es proposa que sigui la Comissió d'Investigació de la UAB qui resolgui el cas a petició de qualsevol de les parts enfrontades, sense perjudici de la possibilitat de recórrer a títol individual a la intermediació del síndic de greuges de la UAB i d'acudir a les instàncies jurídiques o de caràcter específic que es puguin establir en el marc de l'Estat espanyol.

Valors i principis bàsics de la recerca a la UAB

Els principis bàsics que han d'inspirar qualsevol mena de recerca feta a la UAB són la llibertat, l'honestedat i la responsabilitat.

Llibertat

El principi de llibertat fa referència tant a l'elecció com al desenvolupament de la recerca. Malgrat això, aquesta llibertat està acotada pels principis ètics expressats als Estatus de la UAB, anteriorment esmentats, i als convenis i les declaracions d'àmbit internacional que hi fan referència, així com pels preceptes legals aplicables en cada cas, els quals referenciem al final d'aquest codi.

Honestedat

Els investigadors han de ser honestos en les seves activitats de recerca i també envers les activitats d'altres investigadors i amb la pròpia institució. Això és aplicable a la totalitat del treball de recerca,

incloent-hi la formulació inicial de les hipòtesis, el disseny metodològic, l'anàlisi de les dades, la publicació dels resultats, el reconeixement de la contribució d'altres investigadors i les activitats de revisió i avaluació fetes per encàrrec personal.

Els investigadors han de reconèixer de manera clara, inequívoca i explícita les col·laboracions i contribucions, tant directes com indirectes, d'altres col·legues.

Els investigadors han de respectar els drets de la propietat industrial o intel·lectual, no practicar el plagi o l'autoplagi ni manipular els resultats.

Rigor

L'honestedat dels investigadors comporta, implícitament, rigor a l'hora de desenvolupar la recerca pròpia. Així, els investigadors han de portar a terme un procés acurat de descobriment i d'interpretació. Això requereix una revisió detallada dels resultats obtinguts abans de publicar-los i, en cas que es detectin errors significatius després que s'hagin publicat, cal fer una rectificació pública i explícita tan aviat com sigui possible.

Conflictes d'interès

Els conflictes d'interès són presents en totes les facetes de l'activitat humana, i apareixen quan el criteri aplicat a un interès primari (p. ex., el coneixement sobre una matèria) pot estar indegudament influenciat per un interès secundari (p. ex., un guany econòmic o una millora de la posició de l'investigador o investigadora).

Trobar-se en una situació de conflicte d'interès no és intrínsecament poc ètic: el que cal és reconèixer la situació i gestionar-la adequadament. Per tant, els investigadors han de parar molta atenció als possibles conflictes d'interès per adonar-se si hi incorren. Si és així, cal que els evitin o bé que els facin públics i els afrontin adequadament segons les polítiques dels ens contractants, dels organismes avaluadors o de les editorials de les publicacions.

Responsabilitat

Com a membres de la UAB, els investigadors han de garantir que la recerca es porta a terme d'acord amb els principis d'actuació expressats als Estatuts de la Universitat, així com en els termes i les condicions definits per l'entitat finançadora o acordats entre la UAB i els organismes finançadors. Això inclou la necessitat d'assegurar que:

- La recerca es duu a terme amb criteris de sostenibilitat tant econòmica com mediambiental.
- La recerca es porta a terme d'acord amb la proposta original presentada a l'entitat finançadora, excepte en els casos en què s'han acordat esmenes.
- El finançament s'utilitza solament per als objectius previstos, excepte en els casos en què s'ha obtingut una autorització per a altres usos alternatius.
- Els informes reflecteixen exactament el treball dut a terme i es presenten en el termini previst.
- Es compleixen les condicions relatives a la publicació, l'autoria i la propietat intel·lectual.

Cal que els investigadors denunciïn qualsevol acte de mala conducta en contra d'aquests principis així que en tinguin coneixement i d'una manera apropiada i responsable.

Organització de la recerca

Grups de recerca

D'acord amb els Estatuts de la UAB (article 182), la recerca s'estructura al voltant del grup de recerca (GR). El GR és una unitat d'investigació formada per membres del personal acadèmic que comparteixen objectius científics i que estan coordinats per un investigador o investigadora responsable.

Els GR han de tenir una estructura organitzativa en què quedin clarament indicades les línies d'autoritat i comunicació entre els membres, així com les seves responsabilitats envers les activitats de recerca.

Tots els membres d'un grup, cadascun en el paper que té assignat, han d'assumir aquest compromís i renunciar a iniciatives que puguin posar en perill el desenvolupament correcte del projecte. El personal dels GR ha de participar activament en les activitats que es proposin i s'organitzin.

Lideratge

Els GR han de tenir un responsable que n'exerceixi el lideratge i la representació pública. Les responsabilitats d'aquest lideratge inclouen tant el vessant intel·lectual com els aspectes d'organització i de gestió.

Els líders dels GR han de promoure un ambient de treball en què els membres puguin formar-se i desenvolupar les seves aptituds i en el qual es fomenti l'intercanvi d'idees i de coneixements, així com la consecució d'uns objectius de recerca comuns.

Els líders han de promoure, també, la cooperació amb altres equips de recerca per afavorir l'intercanvi d'idees i de coneixements entre investigadors.

Tutela i supervisió del personal investigador en formació

El procés formatiu dels joves investigadors és una de les responsabilitats de l'investigador o investigadora. Aquest procés no s'ha de limitar a l'aprenentatge necessari per portar a terme la tasca investigadora, sinó que ha d'incloure formació sobre el CBPR, treball en equip i convivència en el si del GR, del centre i de la institució.

Obligacions dels directors o tutors

Els directors o tutors es responsabilitzen del procés formatiu tenint en compte els objectius marcats i el temps previst per aconseguir-los. Així mateix, proveeixen el personal investigador en formació de les millors condicions possibles per a la seva projecció científica futura.

En concret, han de:

- Interaccionar personalment i de manera regular amb el personal en formació al seu càrrec per tal de supervisar les tasques encomanades i garantir-ne el compliment.
- Facilitar al personal investigador en formació els mitjans i l'entorn científic adequats, tenint en compte les necessitats de formació i evitant pressions indegudes.

- Introduir el personal en formació en fòrums de discussió i reunions científiques i aconsellar-los de cara al seu futur, així com consensuar-hi la participació en projectes de recerca, estades a l'estranger, cursos, etc.
- Evitar que s'impliqui el personal investigador en formació en tasques alienes a les de la seva formació.
- El treball encaminat a formar el personal investigador (treballs de recerca de màsters, tesis doctorals) no formi part de projectes amb restriccions comercials en la difusió dels resultats.
- Vetllar perquè la recerca es desenvolupi en condicions de seguretat, informant el personal en formació sobre les normes de seguretat i prevenció de riscos laborals i instant-los que les compleixin.
- Inculcar al personal en formació que segueixi el CBPR i que sigui crític a l'hora d'avaluar el treball propi.
- Proporcionar al personal en formació tota la informació necessària amb relació a les normes legals existents que afecten l'activitat de recerca (vegeu les referències legals).
- Reconèixer la feina del personal investigador en formació i ser rigorós i just en l'autoria de les publicacions i altres mitjans de difusió del treball de recerca dut a terme.
- Desenvolupar el treball propi de manera que constitueixi un exemple a seguir per a l'investigador o investigadora en formació.

Obligacions del personal en formació

- Integar-se plenament en el projecte assignat per a la seva formació i assumir els compromisos que se'n derivin, així com assolir els objectius que se li encomanin, dedicant-hi els recursos i el temps necessaris dins del que és raonable per la seva situació i dedicació al projecte.
- Comprometre's a fer un bon ús dels mitjans materials i de les instal·lacions de què disposa.
- Seguir els consells i les recomanacions dels directors o tutors i informar-los de les possibles iniciatives pròpies i dels avanços dels resultats.
- Informar-se sobre les normes i els procediments de seguretat i seguir-los, així com respectar el CBPR.
- Participar en activitats científiques, fòrums de discussió, seminaris, etc., relacionats amb el desenvolupament del treball propi.
- Reconèixer la contribució dels seus directors o tutors en la divulgació oral o escrita dels resultats propis.

Planificació de la recerca

Tota recerca ha d'estar formulada en un document per escrit (protocol o disseny de recerca). El text del document pot coincidir amb la memòria necessària per sol·licitar el finançament d'un projecte de recerca mitjançant una convocatòria pública.

Un protocol de recerca ha d'incloure la informació rellevant referent al desenvolupament del projecte. A tall d'exemple podem considerar els apartats següents: antecedents, objectius concrets, metodologia que s'emprarà i equip participant. El document ha d'incloure, també, un pla de treball amb el calendari previst per a cadascuna de les fases de la recerca, i en el qual s'ha d'indicar per a cadascuna de les fases els recursos humans, l'assignació de tasques i els recursos materials que es preveu emprar i, si és possible, una avaluació econòmica dels costos, així com del pressupost de què es disposarà per dur-ho a terme.

La planificació de la recerca també ha de preveure la difusió dels resultats, en especial en els aspectes referents a l'autoria i l'ordre de l'autoria.

Tot protocol de recerca que comporti la utilització de qualsevol instal·lació o equipament de recerca que no sigui d'ús exclusivament propi ha de tenir l'aprovació prèvia del responsable de la institució, el centre, la instal·lació o l'equipament que s'ha d'utilitzar.

Quan en un projecte de recerca estigui previst que hi participin diferents grups d'un mateix centre o de diferents centres, cal formalitzar per escrit l'abast, les condicions i els terminis de la col·laboració conjunta.

Cal que es tingui en consideració, si escau, la potència estadística dels estudis proposats. Aquest aspecte és especialment important en estudis que impliquin la participació d'éssers humans o animals d'experimentació per tal d'evitar experiments innecessaris o improductius.

En funció del tipus d'estudi, també cal tenir en compte aspectes ètics i legals i l'avaluació de riscos. Si la recerca implica directament persones, material d'origen humà o animals d'experimentació, el document s'ha de sotmetre a l'avaluació prèvia de la CEEAH de la UAB. En cas que impliqui riscos biològics, per al personal o per al medi ambient, s'ha de sotmetre a l'avaluació prèvia del Comitè de Bioseguretat (CBS) de la UAB.

Durant el desenvolupament dels projectes o protocols de recerca s'ha de portar a terme un seguiment per comprovar que el desenvolupament de les activitats s'adeqüi a la planificació i per fer-hi els canvis pertinents, si escau.

Desenvolupament de la recerca

Procediments de treball

Les metodologies utilitzades en els protocols o projectes de recerca han de procedir de fonts que permetin assegurar-ne la fiabilitat (mètodes de referència, publicacions científiques, normes, etc.). En cas que la recerca impliqui el desenvolupament d'una metodologia nova, el procés de posada a punt i validació de la nova metodologia forma part del protocol de recerca i els investigadors han de disposar d'evidències que en demostrin la fiabilitat.

Tots els procediments i els mètodes utilitzats en un protocol de recerca han d'estar adequadament referenciats i documentats per permetre revisar posteriorment, i de la manera més exacta possible, com es va operar. Aquesta documentació ha de constar, com a mínim, en els resultats originals

obtinguts pels investigadors. Segons la naturalesa de la recerca, pot resultar més apropiat documentar els mètodes en el protocol de recerca o bé fer-ho en procediments específics. En aquest darrer cas, les còpies d'aquests procediments s'han de controlar per assegurar que tots els investigadors tenen la mateixa versió dels documents.

Infraestructures de recerca

Totes les instal·lacions han de ser adequades perquè s'hi puguin portar a terme les activitats de recerca planificades, tant pel que fa a la seguretat de les persones que hi treballen com a la qualitat dels resultats que se n'obtinguin.

Quan s'utilitzin equipaments per fer activitats de recerca, els investigadors s'han d'assegurar que són adequats per a les activitats que s'han de portar a terme i que el personal que els ha de fer servir disposa de la formació i de les instruccions adequades per garantir-ne un ús correcte. En els casos d'equipaments complexos, aquestes instruccions han d'estar en forma de procediments documentats.

Qualsevol equipament que s'utilitzi en les activitats de recerca ha d'estar sotmès a un manteniment preventiu per evitar que un mal funcionament pugui alterar els resultats obtinguts. Així mateix, els investigadors han de garantir en tot moment la fiabilitat de les mesures proporcionades pels equipaments.

Recerca amb éssers humans

En la recerca amb éssers humans, cal ser especialment diligent en tot allò referent a la informació sobre el propòsit, les molèsties i els possibles riscos i beneficis de la recerca (per al mateix subjecte o bé per a altres persones), en l'obtenció del consentiment explícit, específic i escrit de les persones participants o bé dels seus tutors legals en el cas d'individus que jurídicament es consideren incapaços de consentir, així com en la confidencialitat de les dades, de les mostres i dels resultats obtinguts. En particular, els investigadors han d'adquirir el compromís explícit de guardar la deguda confidencialitat sobre tot allò que es pugui conèixer de les persones que participin en un projecte d'acord amb el que estableix la normativa sobre protecció de dades de caràcter personal. Així mateix, també han de comprometre's explícitament a no traspasar dades o mostres biològiques a altres projectes o investigadors sense l'autorització dels cedents o del comitè d'ètica d'investigació corresponent o sense que se'n coneguin clarament els objectius.

Amb caràcter general, tot protocol de recerca que impliqui la utilització de mostres d'origen humà o dades amb informació relativa a persones s'ha de sotmetre a la normativa vigent, en particular a la Llei 14/2007 d'investigació en biomedicina i la Llei orgànica 15/1999 de protecció de dades de caràcter personal.

Tot protocol de recerca que impliqui la participació directa de persones o que es basi en qualsevol informació o mostres biològiques obtingudes de persones ha de tenir l'aprovació de la CEEAH de la UAB o bé, en cas que l'objecte de la recerca sigui de tipus clínic, del corresponent comitè ètic d'investigació clínica (CEIC) del centre sanitari on es dugui a terme. En el cas de la recerca amb malalts, les persones de l'equip de recerca que no siguin responsables del tractament clínic dels participants han de col·laborar i no interferir en cap qüestió determinada pel personal mèdic responsable.

Els investigadors han d'especificar, si s'escau, la compensació econòmica que rebran els subjectes participants en el projecte, la qual ha de ser proporcional a les molèsties o els riscos en què s'incorri i no pot incentivar la participació en la recerca.

En cas que en un projecte es prevegi la participació d'estudiants de la UAB, cal garantir que s'hi inclouen de manera lliure i voluntària, i s'han de prendre mesures per evitar conseqüències adverses per a aquells que declinin de prendre-hi part o decideixin retirar-se'n.

Recerca amb animals d'experimentació

Totes les activitats de recerca que es portin a terme amb animals d'experimentació s'han de desenvolupar d'acord amb els principis de reemplaçament, reducció i refinament reflectits en la legislació vigent, en particular en el Reial decret 1201/2005, de 10 d'octubre, sobre la protecció dels animals utilitzats per a l'experimentació i altres finalitats científiques i en el Decret 214/1997, de 30 de juliol, pel qual es regula la utilització d'animals per a experimentació i per a altres finalitats científiques.

El personal que participi en activitats de recerca amb animals per a experimentació i altres finalitats científiques o docents ha de disposar de l'acreditació corresponent com a investigador o experimentador, segons s'escaigui. Així mateix, els investigadors han de sol·licitar i obtenir l'autorització del Comitè Ètic d'Experimentació Animal i Humana de la UAB (CEEAH) per a cadascun dels procediments experimentals en els quals s'emprin animals per a experimentació i altres finalitats científiques o docents.

Recerca amb espais naturals i patrimoni cultural

El desenvolupament d'activitats de recerca que s'efectuïn amb i/o dins dels espais naturals, en entorns mediambientals i conjunts patrimonials (naturals, històrics, arqueològics, etc.), o dins d'aquests, obliga els investigadors i investigadores a ser especialment curosos i a buscar sempre la compatibilitat de les tasques de recerca pròpies amb el manteniment, la conservació i el desenvolupament sostenible d'aquests espais de cara a les generacions futures.

El desenvolupament de qualsevol recerca en aquests àmbits s'ha de dur a terme d'acord amb les normatives i les legislacions vigents de cada àmbit geogràfic, regió o país, i sempre s'ha de respectar les comunitats autòctones. L'esperit de les actuacions ha de ser el que marquen les directrius d'organismes internacionals com la Unesco (Convenció sobre la protecció del patrimoni mundial cultural i natural, París, 16 de novembre de 1972).

Procediments i materials potencialment perillosos

La pràctica de procediments i la utilització de materials potencialment perillosos s'ha de dur a terme d'acord amb les regulacions i les guies de bones pràctiques que garanteixen la seguretat tant dels investigadors i la comunitat universitària com del medi ambient.

Quan escaigui, cal efectuar una avaluació prèvia de riscos d'acord amb la normativa vigent i tenir l'aprovació pertinent del Comitè de Bioseguretat (CBS) i de la Unitat Tècnica de Protecció Radiològica (UTPR) de la UAB.

Els investigadors responsables s'han de comprometre a donar a conèixer aquests procediments a tot els investigadors i personal relacionats amb la utilització d'aquests i a fer complir les mesures de seguretat, de salut laboral i de protecció del medi ambient que s'hi prevegin.

Igualment, els investigadors s'han de comprometre a dur a terme la recerca seguint estrictament els protocols de seguretat aprovats, i a donar a conèixer els accidents que puguin posar en risc la salut

personal i el medi ambient i, també, a dur a terme els protocols de contenció i descontaminació pertinents per minimitzar-ne el risc d'exposició.

Recollida i custòdia dels materials i les dades

Obtenció i registre

El registre, l'emmagatzematge i la custòdia del material derivat del decurs d'una recerca és responsabilitat de la persona responsable del projecte i s'ha de fer segons el seu criteri.

Els investigadors han de registrar totes les dades i les observacions que s'obtinguin de les activitats de recerca (incloent-hi els resultats preliminars, negatius, inesperats o discordants) de manera permanent i amb prou claredat per permetre a terceres persones de reproduir el treball fet. Els registres han de permetre identificar la persona que les ha obtingut i la data d'obtenció. Qualsevol esmena efectuada ha de permetre veure la dada corregida i ha d'identificar la data de la correcció i la persona que l'ha efectuada. L'adequat registre i la identificació de les dades han de permetre demostrar el treball dut a terme i assegurar-ne la traçabilitat, la qual cosa pot ser especialment important per a la protecció de la propietat intel·lectual i industrial.

Totes les dades s'han de conservar per un període mínim de 5 anys des de la data de la publicació (excepte en els casos en què s'hagi acordat un període superior), de manera que se'n garanteixi la integritat i la seguretat i s'evitin les modificacions no autoritzades.

Les dades originals de la recerca (i, quan s'escaigui, els espècimens rellevants, les mostres, els qüestionaris originals, les gravacions, les imatges, etc.) s'han d'emmagatzemar en la forma original, en especial si han estat modificades o millorades posteriorment. En aquest sentit, cal evitar un excés de millora o d'interpretació de les dades originals.

Tots els materials objecte de les activitats de recerca o els que se'n derivin han d'estar identificats de manera inequívoca i duradora, i s'hi ha d'indicar clarament el projecte o el protocol del qual procedeixen.

En tota recerca que manipuli dades personals s'ha de garantir que aquestes dades s'obtenen i s'emmagatzemen de manera que es compleixi de la normativa vigent.

Suport físic

Totes les dades originals s'han de registrar de manera clara i precisa, incloent-hi tots els detalls rellevants de la recerca duta a terme. En cas que s'utilitzi un llibre de notes, ha de ser preferentment indexat i amb pàgines enquadernades (no intercanviables ni eliminables) i enumerades. El material que no s'hi pugui adjuntar s'ha de guardar en un dossier amb un sistema de referència creuada entre els dos documents.

Suport informàtic

En el cas de les dades emmagatzemades en suport electrònic, s'han de generar sistemàticament còpies de seguretat periòdiques i, tenint en compte el temps de conservació establert, se n'ha de garantir la recuperació adequada, especialment en el cas de canvi de suport i estàndards.

Cal garantir que es posen tots els mitjans per evitar la disseminació de les dades per error o desconeixement o per manca de protecció contra atacs externs malintencionats.

De la mateixa manera, cal guardar còpies del principal programari utilitzat per processar electrònicament les dades obtingudes.

Emmagatzematge

L'emmagatzematge dels materials s'ha de fer de manera que se'n garanteixi en tot moment la integritat, la traçabilitat i la conservació adequada durant el temps establert. En cas que les condicions d'emmagatzematge siguin crítiques (temperatura, humitat, etc.) cal disposar dels registres corresponents. Qualsevol intercanvi de materials amb altres institucions s'ha de fer signant el protocol de transferència corresponent.

Propietat de les dades

Tota la documentació primària (quaderns de recollida de dades, bases de dades, etc.), així com el material obtingut durant la recerca, és propietat del centre al qual està vinculada la persona responsable del projecte. En cas de canviar d'institució, i sempre que sigui necessari, la persona responsable del projecte pot facilitar a la que canvia de centre una fotocòpia de tots els llibres de registre o d'una part, una còpia de la informació electrònica existent, una fotocòpia dels quaderns de recollida de dades o bé parts del material disponible. Quan el canvi afecti l'investigador o investigadora responsable de la recerca, aquest procés s'ha de fer sota la responsabilitat i la supervisió de la direcció del centre o del departament.

Totes les persones que formen part de l'equip de recerca han de poder accedir a la informació de les dades obtingudes i a la interpretació d'aquestes. L'investigador o investigadora responsable de la recerca ha de tenir un registre únic dels diferents elements de recollida de dades (quaderns, bases de dades, etc.) i de custòdia de mostres, l'accés al qual ha d'estar en condicions de ser posat a disposició de tercers.

Les dades i els materials resultants d'una recerca han de ser públics i estar en condicions per poder-los compartir amb terceres persones, a excepció dels casos en què s'hagin establert restriccions derivades de la confidencialitat o d'una possible comercialització futura. Per fer-ne la cessió, cal conèixer prèviament l'ús que en vol fer la persona sol·licitant, informar el coneixement de la sol·licitud per part de l'equip de recerca i seguir un protocol de transferència amb l'aprovació de la persona responsable de la recerca; també cal que la persona sol·licitant estigui disposada a fer-se càrrec de les possibles despeses de producció i tramesa. La cessió pot ser limitada per raons de disponibilitat, competitivitat o confidencialitat. El material o les dades procedents de persones s'han de compartir sense que sigui possible identificar els subjectes font; en cas contrari, cal un consentiment específic de cessió de les persones donants.

Difusió dels resultats

Política de difusió

La difusió dels resultats és un deure ètic dels investigadors entès com a contribució a l'increment i la millora del coneixement humà i com a part del procés de rendició de comptes de la utilització dels mitjans públics per a la recerca.

Per tant, són poc ètiques la demora excessiva de la difusió, la no-difusió o l'exageració de la importància dels resultats derivats de la recerca, o, fins i tot, la no-publicació de resultats negatius (en determinats casos relacionats amb la salut).

La UAB considera positives les iniciatives d'accés obert al coneixement (*Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities*), que afavoreixen i promouen models de publicació que advoquen per l'accés lliure a la producció científica i acadèmica generada pels

investigadors. En aquest sentit, la UAB va assumir la Declaració de Berlín (<http://oa.mpg.de/lang/en-uk/berlin-prozess/berliner-erklarung/>) a l'acord del Consell de Govern de 14 de març de 2012. En qualsevol cas, la via d'accés obert s'ha d'ajustar als mateixos criteris d'honestedat i rigor que regeixen als altres mitjans de comunicació.

Crèdits institucionals, agraïments i ajuts

Tots els investigadors han de fer constar clarament, en els treballs que publiquin, la seva pertinença a la UAB. En el cas d'investigadors adscrits a altres estructures de recerca (instituts, observatoris, etc.), aquesta filiació a la UAB ha de quedar també clarament identificada.

La filiació a la UAB ha de seguir les instruccions del Vicerectorat d'Investigació per a la "Normalització de la signatura i la filiació dels investigadors de la UAB".

En tots els treballs publicats cal incloure explícitament els comitès independents que han supervisat i aprovat el protocol de recerca.

En l'apartat dels agraïments hi han de constar les persones i les institucions que han col·laborat en la recerca. En particular, hi han de figurar el treball i les contribucions del personal de suport, així com dels serveis de suport a la recerca de la UAB.

Les subvencions, els ajuts financers o els patrocinis econòmics rebuts per fer la investigació s'han de declarar i agrair, sempre que no hagin declinat que se'ls esmenti.

Difusió en mitjans de comunicació

La presentació de resultats a través dels mitjans de comunicació ha d'incloure sempre una explicació de caràcter divulgatiu o una part de la presentació adaptada a públics no especialitzats.

En aquest tipus de presentacions públiques, el nom dels autors ha d'anar sempre associat al de les seves institucions i, sempre que sigui possible, s'han de mencionar les subvencions i els ajuts rebuts.

No es considera acceptable que es comuniquin i difonguin els resultats d'una recerca als mitjans de comunicació abans del seu escrutini per parells (*peer review*), ni que s'expressi un optimisme excessiu o s'aixequin falses expectatives amb relació a la recerca.

Autoria

Als efectes establerts per la legislació de la propietat intel·lectual i industrial, per determinar la condició d'autor o coautor d'una publicació i d'inventor d'una patent o model d'utilitat es requereix:

- Haver contribuït de manera substancial al desenvolupament del projecte i al procés creatiu, és a dir, a la concepció i al disseny del projecte o bé a l'anàlisi i a la interpretació de les dades.
 - Haver contribuït a la preparació de les comunicacions, els informes o les publicacions resultants.
 - Ser capaç de presentar amb detall la contribució personal en la recerca i de discutir els principals aspectes del conjunt de la recerca.
-

Tots els coautors referits en una determinada publicació n'han de conèixer el text, han d'acceptar per escrit el redactat final i són, per tant, coresponsables del contingut.

La mera participació en l'obtenció de recursos, en la recollida de dades o mostres o en la provisió de subjectes d'experimentació no justifica necessàriament la condició de coautor, tot i que aquesta participació ha de ser reconeguda en l'apartat d'agraïments.

La persona vinculada al grup de recerca que, per la seva posició jeràrquica o relació laboral, demani constar com a autor *ex officio* està violant la llibertat acadèmica i cometent un acte d'injustícia, si no d'abús d'autoritat. Inversament, l'omissió deliberada del nom de qualsevol persona que hagi fet contribucions provades segons els criteris expressats anteriorment suposa un acte d'apropiació indeguda de la propietat intel·lectual per la resta d'autors.

Ordre dels autors

Pel que fa a l'ordre dels autors en les publicacions, cal constatar que en els diferents àmbits de la recerca hi poden haver costums o usos diversos, que és recomanable de respectar.

En termes generals, quan la contribució entre els diferents autors és equivalent el més habitual és que apareguin per ordre alfabètic.

Quan la contribució de cada autor té un caràcter diferenciat, és una pràctica habitual que l'ordre de la signatura en les publicacions sigui el següent:

- El primer coautor és la persona que ha fet l'esforç més important en la recerca i ha preparat el primer esborrany de l'article.
- El darrer autor és la persona sènior que dirigeix la recerca o que té l'última responsabilitat en el protocol de recerca.
- La resta de coautors poden aparèixer ordenats per ordre de contribució i, en alguns casos, per ordre alfabètic.

Quan, en un treball, dos o més coautors hi han dedicat el mateix esforç i han compartit la labor principal de preparació del manuscrit tenen la mateixa consideració de primers autors. Aquesta circumstància queda explícita en la publicació de l'original. També es pot aplicar el mateix criteri en el cas dels autors intermedis i sèniors.

L'autor o autora que es fa càrrec de la correspondència és qui té la responsabilitat principal en tot el procés editorial, així com en les interaccions futures que es derivin de la publicació del treball.

L'autoria en els informes

L'edició de memòries, d'informes de treball o tècnics o de qualsevol altre escrit adreçat a terceres persones sempre ha d'incloure la relació dels autors de la recerca o indagació, els centres dels quals depenen i les subvencions rebudes que puguin tenir relació amb l'informe emès, en els mateixos termes que una publicació científica o una patent.

Projectes de recerca patrocinats per l'empresa privada i propietat intel·lectual i industrial

Segons l'article 4.b dels Estatuts de la UAB, una de les finalitats d'aquesta universitat és «participar en la creació de coneixements científics, tècnics i professionals mitjançant la dedicació a la recerca i la posterior transferència dels resultats obtinguts a la societat». Per aquesta raó, la UAB fomenta i

promou una gestió adequada de la propietat dels seus resultats, i estableix i difon una política de propietat intel·lectual i industrial que permeti avaluar-la, protegir-la, valoritzar-la i comercialitzar-la de manera eficaç. Així mateix, ha d'adoptar mesures destinades a augmentar la sensibilització i la formació del personal investigador en relació amb la propietat intel·lectual i industrial i l'explotació d'aquesta.

Transparència i supremacia d'interessos

En l'intercanvi o transferència de coneixement i tecnologia amb entitats privades cal que prevalgui sempre l'interès públic, de manera que els acords s'han de fer amb total transparència. La UAB ha d'establir les limitacions necessàries per tal de protegir la llibertat intel·lectual dels seus investigadors, evitar compromisos de confidencialitat desproporcionats o restriccions injustificades en la publicació dels resultats obtinguts.

Propietat intel·lectual

S'han de subscriure els documents contractuals oportuns, que han de recollir adequadament els diferents interessos, tasques o contribucions de les parts. Així mateix, s'ha d'estipular l'obligació de secret i confidencialitat que assumeixen les parts i l'assignació de la propietat dels resultats generats en el marc del projecte, i s'ha de preveure la possibilitat de fer una protecció legal adequada i eficaç dels resultats i establir les condicions d'explotació d'aquests.

Si els resultats obtinguts en una recerca són susceptibles de protecció pel fet de tenir potencialment interès comercial, no s'han de divulgar mentre les parts en facin la valoració. Els possibles retards en la divulgació, amb la pretensió de protegir la propietat industrial, s'han de reduir al mínim.

Tota la propietat intel·lectual, els coneixements tècnics, els reactius o els materials generats pels investigadors dins de les instal·lacions de la UAB, o en relació amb les activitats de recerca de la UAB, són propietat de la UAB. Aquest principi se sol aplicar també als investigadors visitants que utilitzen les instal·lacions de recerca de la UAB.

Propietat industrial

Quan el personal investigador que participa en un projecte promogut per la indústria contribueix essencialment en el disseny i l'execució del projecte, s'han d'establir els acords necessaris amb l'entitat promotora per tal de compartir la corresponent propietat industrial i, si escau, intel·lectual.

D'altra banda, quan la UAB aporta mitjans i facilitats per a la promoció i la creació d'empreses de base tecnològica com a resultat de la recerca d'un grup determinat, ha de vetllar perquè no es produeixin abusos a favor dels interessos privats dels participants a l'empresa.

Correcció d'errors i retracció pública

Si es troba un error que degrada el valor dels resultats publicats, l'autor o autora principal ha de discutir immediatament l'assumpte amb el líder o la líder de la recerca per tal de notificar-ho als coautors, publicar una correcció tan aviat com es pugui i establir la base de les reserves. Si es conclou que hi ha dubtes seriosos, s'ha de publicar una retractació com més aviat millor.

Curriculum vitae

El *curriculum vitae* és el resultat de l'activitat investigadora i en cap cas no ha de ser el fi de la recerca.

El currículum queda recollit en un document en què es detallen les dades personals, la formació i l'experiència professional d'una persona, i en el qual la veracitat i la claredat són requisits inexcusables. El contingut és responsabilitat de la persona que el presenta i, per tant, és recomanable que totes les pàgines estiguin signades o rubricades.

És obligació dels investigadors mantenir informada la UAB de l'activitat professional pròpia mitjançant l'actualització del currículum personal a través dels instruments que aquesta determini.

Activitats d'avaluació, d'assessorament i de revisió

L'investigador o investigadora sovint participa en activitats d'avaluació de projectes, publicacions, grups o persones. En general, aquesta avaluació (*peer review*) la duen a terme experts en la matèria de la mateixa categoria que les persones avaluades, els anomenats *parells* o *homòlegs*. (*peer review*).

Revisió d'experts (peer review)

Aquesta denominació fa referència a tot encàrrec personal rebut en condició de persona experta o similar per tal de fer una avaluació, un examen o una crítica ja sigui en relació amb un manuscrit enviat perquè es publiqui, una memòria per a la qual se sol·licita una subvenció individual o col·lectiva, o un procediment experimental objecte de l'examen d'un comitè ètic.

Les revisions han de ser objectives, és a dir, basades en criteris científics i no pas en criteris d'opinió i idees personals. Cal rebutjar la revisió si s'hi tenen conflictes d'interès (per exemple, quan hi ha una vinculació directa amb els autors o quan s'hi competeix estretament) o quan la persona convidada no es considera prou preparada per a la revisió.

Els informes i els escrits que es revisen sempre són informació confidencial i privilegiada. En conseqüència, aquesta documentació:

- No es pot utilitzar en benefici de la persona que en fa la revisió fins que la informació no hagi estat publicada.
- No es pot compartir amb cap col·lega si no és per motius puntuals o si no es disposa del permís explícit de l'editor o de l'agència de recerca.
- No es pot retenir ni copiar llevat que ho permetin els responsables del procés editorial o de l'agència. El més habitual és que, un cop acabat el procés, el material sigui destruït o bé retornat.

Referències

Codis de bones pràctiques

Altres codis de bones pràctiques que han servit de base per elaborar aquest document:

- University of Cambridge
http://www.admin.cam.ac.uk/offices/research/research/Good_Practice.aspx
- Comité de Bioética de España
<http://www.comitedebioetica.es/documentacion/index.php>
- Consejo Superior de Investigaciones Científicas

- <http://www.csic.es/web/guest/etica-en-la-investigacion>
- International Committee of Medical Journal Editors
- http://www.icmje.org/urm_main.html
- Medical Research Council
- <http://www.mrc.ac.uk/Ourresearch/Ethicsresearchguidance/Researchpractice/index.htm>
- Parc de Recerca Biomèdica de Barcelona
- <http://www.prbb.org/cat/part01/p06.htm>
- Universitat de Barcelona (esborrany)

Referències legals

- Reial decret 178/2004, de 30 de gener, (BOE núm. 27 de 31 de gener) pel qual s'aprova el Reglament general per al desenvolupament i l'execució de la Llei 9/2003, de 25 d'abril, per la qual s'estableix el règim jurídic de la utilització confinada, alliberament voluntari i comercialització d'organismes modificats genèticament.
- Ordre de 25 de març de 1998 per la qual s'adapta, en funció del progrés tècnic, el Reial decret 664/1997, de 12 de maig, sobre la protecció dels treballadors contra els riscos relacionats amb l'exposició a agents biològics durant el treball (BOE núm. 76 de 30 març de 1998).
- Reial decret 665/1997, de 12 de maig, (BOE núm. 124 de 24 de maig) sobre la protecció dels treballadors contra els riscos relacionats amb l'exposició a agents cancerígens durant el treball (BOE núm. 124 de 24 de maig de 1997).
- Llei 31/1995, de 8 de novembre, de prevenció de riscos laborals (BOE núm. 269 de 10 de novembre de 1995).
- Reial decret 223/2004, de 6 de febrer, pel qual es regulen els assajos clínics amb medicaments (BOE núm. 33 de 7 de febrer de 2004).
- Decret 406/2006, de 24 d'octubre, pel qual es regulen els requisits i el procediment d'acreditació dels comitès d'ètica d'investigació clínica (DOGC del 26 d'octubre de 2006).
- Llei 14/2007, de 3 de juliol, de recerca biomèdica (BOE núm. 159 de 4 de juliol de 2007).
- Llei orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal (BOE núm. 298 de 14 de desembre de 2007).
- Decret 29/1995, de 10 de gener, pel qual es regulen els fitxers automatitzats que contenen dades de caràcter personal en l'àmbit del Departament de Sanitat i Seguretat Social (DOGC núm. 2013 de 17 de febrer de 1995).
- Llei 23/1998, de 30 de desembre, d'estadística de Catalunya (DOGC núm. 2801 de 8 de gener de 1999), i Llei 12/1989, de 9 de maig, de la funció estadística pública (BOE núm. 112 d'11 de maig de 1989).
- Reial decret 1201/2005, de 10 d'octubre, (BOE núm. 252 de 21 d'octubre) sobre la protecció dels animals utilitzats per a experimentació i altres finalitats científiques (BOE núm. 252 de 21 d'octubre de 2005).
- Decret 214/1997, de 30 de juliol, pel qual es regula la utilització d'animals per a experimentació i per a altres finalitats científiques (DOGC núm. 2450 de 7 d'agost de 1997).
- Reial decret 1369/2000, de 19 de juliol, pel qual es modifica el Reial decret 822/1993, de 28 de maig, pel qual s'estableixen els principis de bones pràctiques de laboratori i la seva aplicació en la realització d'estudis no clínics sobre substàncies i productes químics.
- Llei 11/1986, de 20 de març, de patents d'invenció i models d'utilitat.
- Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de propietat intel·lectual.
- Instruccions del Vicerektorat d'Investigació per a la normalització de la signatura i la filiació dels investigadors de la Universitat Autònoma de Barcelona.